

De bijenhouderij heeft een sociaal plan nodig

Kees van Heemert

De bijenhouderij kampt met twee problemen: opvallend vaak abnormale sterfte van volken in de afgelopen zes jaren en een vergrijzing van de sector. Die problemen en mogelijke oplossingen zijn verwoord in de rapporten 'Visie Bijenhouderij en Insectenbestuiving' van bijen@wur en 'Duurzame en vitale Bijenhouderij', het Deltaplan van onze vereniging. Daarbij zijn de volgende kanttekeningen te maken.

De bijenhouderij in Nederland komt regelmatig in het nieuws omdat er bv. een bijenzwerm op een lantaarnpaal is neergestreken, of er is iemand gestoken door een bij of er is een bericht voor radio of TV dat het droevig gesteld is met onze bijen. Helaas maar al te vaak zijn het berichten in mineur. 'Ik hoor dat het niet goed gaat met de bijen' is vaak de opmerking waarmee niet-imkers mij aanspreken. Dat er misschien nu meer aan de hand is, zou men kunnen concluderen door het verschijnen van de genoemde rapporten. De rapporten geven aan dat de bijenhouderij zich meer wil richten op een verbetering van de bijenteelt en op de leefomstandigheden van ons oudste landbouwhuisdier. Overigens wordt niet alleen in Nederland geklaagd door de imkers. Ook vanuit landen waar de bijenhouderij economisch belangrijk is, zoals de USA, hoorden we van grote sterfte van bijenvolken.

Bijenhouderij of bestuiving?

In tegenstelling tot het Deltaplan van de NBV, is het rapport van bijen@wur sterk gericht op het nut van insecten en honingbijen als bestuivers van cultuurgewassen. Dit laat zich verklaren als we naar de historie kijken van de relatie tussen het ministerie van LNV en de bijen@wur-onderzoeksgroep, voortgekomen uit de vroegere Ambrosiushoeve. Het is een strategische keuze geweest om met het argument van insectenbestuiving naar het belang van de bijenhouderij te kijken en dat lijkt terecht. Zonder deze prioriteit zou de bijenhouderij in Nederland als kleine hobbysector waarschijnlijk nog minder aandacht van de

overheid krijgen dan ze nu al krijgt. Hoe zou de zaak liggen als bijen geen bestuiving voor hun rekening nemen en de honingbij alleen maar als hobbydier wordt gezien? De bijen zouden dan zeer waarschijnlijk bij dezelfde categorie van hobbydieren worden ingedeeld als de postduiven en de konijnen en geen of weinig subsidie krijgen. Het is echter een geluk dat Nederland lid is van de EU. Daardoor liften wij mee met de steunregeling voor landen waar de imkerij door de honingproductie nog enige economische betekenis heeft. In feite wordt een groot deel van het onderzoek van bijen@wur via die regeling betaald en legt het ministerie van LNV daar een evenredig deel bij. De bijenteeltorganisaties in Nederland dragen daarnaast slechts een fractie van die gelden bij.

Biodiversiteit

Ook het belang van de bijen voor de biodiversiteit is een legitimatie voor overheidssteun. Probleem is echter dat over de waarde van honingbijen als bestuivers in de natuur moeilijk een exacte uitspraak is te doen. Dat wordt in het bijen@wur rapport duidelijk aangegeven.

Tuinbouwsector

Het appèl dat bijen@wur in haar rapport uitdrukkelijk op de tuinbouwsector doet is opvallend, omdat deze sector jarenlang meedeed aan de financiering van het onderzoek, maar dat nu niet meer doet. Uit dat laatste kun je concluderen dat de markt haar werk doet en dat de (stijgende) huurprijs voor bestuivingsvolken tot nu toe voor de tuinbouwsectoren geen probleem vormt. Niet vergeten dient te worden dat de inzet van hommenvolken voor de bestuiving al ruim twintig jaar bij verschillende teelten onder glas de gewoonste zaak van de wereld is en dat zij bij die teelten kunnen concurreren met bijenvolken qua prijs en kwaliteit. In de toekomst kan een omslag optreden als door de afname van het aantal bijenvolken de beschikbaarheid van volken onder een kritische grens komt. In dat licht bezien is het belangrijk dat verder bestuivingsonderzoek naar de on-

misbaarheid van honingbijen voortgang kan vinden, maar dan wel alleen als de tuinbouwsector hieraan meebetaalt.

Zieke bijenvolken van alle tijden?

In het Deltaplan van de NBV worden vooral accenten gelegd op problemen met de bijen en de bijenhouderij, ook al wordt het belang van bijen voor de bestuiving als belangrijk genoemd. Dat kun je afleiden uit de aanhef boven het rapport: 'Waar fruit wordt gegeten heeft een bij gezeten'. Dat klinkt wat pathetisch, mede omdat we weten dat de wind en andere insecten ook aan de bestuiving bijdragen. De titel Deltaplan suggereert dat het water bij de bijenhouderij tot aan de lippen is gestegen. Evenals bij het rapport van bijen@wur wordt vooral naar de hoge sterfte van volken gedurende de laatste jaren en in het bijzonder in het voorjaar van 2008 als oorzaak gewezen. Bijensterfte is echter van alle tijden.

Via de sites van de NBV kan men in het oudste nummer van het maandblad van de VBBN lezen hoe het er met de bijensterfte in 1898 voor stond. "*Het is van algemeene bekendheid dat de bijenteelt in ons land in steeds achteruitgaanden toestand verkeert, zoodanig; dat die in de laatste 25 jaren, in het algemeen met $\frac{3}{5}$ is afgenomen.*"

Toentertijd werden als de hoofdoorzaken steeds het ongunstige weer en de tekorten aan dracht genoemd. Nu denken we meer aan bijenziekten dan het weer als oorzaak. Verder onderzoek en grondige analyse van de ziekte- en wegvalproblematiek blijft uiteraard nodig. Ondanks die sterfte van volken stelt bijen@wur terecht dat de honingbij niet op uitsterven staat.

Dracht

Het is volgens mij de vraag of dracht een groot probleem is, zoals in beide rapporten wordt gesteld. Een déjà vu-gevoel komt boven als we ons de acties herinneren van 30 jaar geleden, ingezet door o.a. Piet Zonderwijk ('*Linten in het landschap*'). Sindsdien is er veel aan drachtverbetering gedaan en met succes. Als we daarbij bedenken dat het aantal volken sindsdien flink is afgenomen, dan blijft de conclusie

over dat, gemiddeld genomen, voedsel niet het hoofdprobleem kan zijn.

Krimpde bijenhouderij

Wat de bijenhouderij als organisatie betreft wordt het streven naar meer imkers en de verbetering van hun kennis genoemd als belangrijke acties. Hierbij wordt gedacht aan het opleiden van 500 nieuwe imkers per jaar, m.i. een hoog aantal.

Bijenhouden zal nooit sexy worden, ook al kennen we allemaal de uitdrukking van de 'bloemetjes en de bijtjes'. Slechts voor een klein deel van de jongeren zal bijenhouden interessant zijn. Je moet het leuk vinden en een beetje gek zijn van die hobby. Het idee van 'De wonderlijke wereld van bijen en bloemen', zoals in het Deltaplan genoemd, zal anno 2009 maar weinig jongelui aantrekken. De ledenaanwinst zal meer moeten komen van veertigplussers die de uitdaging aankunnen.

Om het teruglopen een halt toe te roepen worden er in het Deltaplan grote bedragen genoemd om de NBV en de bijenhouderij te steunen. Als je alle bedragen optelt, zonder de gevraagde onderzoeksplaatsen, dan wordt er een paar miljoen euro gevraagd. Is dat wel reëel?

LNV redder in de nood?

Als we alle aanbevelingen uit de rapporten samenvoegen, dan blijkt dat zowel de NBV als bijen@wur een grote investering vragen van de overheid die neerkomt op een totaal

van vier onderzoeksplaatsen plus een functie van voorlichter gekoppeld aan het onderzoek en voor ondersteuning van de bijenhouderij om het onderwijs en de voorlichting te verbeteren. Opvallend is dat hiermee een oude succesformule van het ministerie van LNV van stal gehaald wordt, het zogenaamde OVO-drieluik. OVO staat voor Onderzoek, Voorlichting en Onderwijs. In het begin van de jaren '80 is deze aanpak afgebouwd omdat het niet meer te betalen was en de Nederlandse landbouw inmiddels tot de beste van de wereld behoorde. Toch is teruggrijpen op die succesformule nog niet zo gek. Ik vermoed echter dat de minister eerst een grotere eigen bijdrage uit de sector wil zien alvorens zelf in de buidel te tasten.

"Sociaal plan"

Wat de bijenhouderij volgens mij nodig heeft is een sociaal plan volgens een drie sporenbeleid. Daarmee kan de bijenhouderij levensvatbaar worden gehouden. Dat beleid is een mix van oplossingen die door drie partijen gefinancierd moeten worden: de bijenhouderij, het ministerie van LNV en de tuinbouwsector. Dat plan omvat het volgende:

- Meer toegepast onderzoek. Voor fundamenteel onderzoek op dit gebied is in Nederland m.i. geen ruimte meer. Samenwerking met buitenlandse instituten gebeurt al en werkt goed. Vooral onderzoek naar de oorzaken van de bijensterfte en

de preventie hiervan is nu aan de orde.

- Voor de kennisoverdracht en het onderwijs ligt er een taak bij de NBV zelf. De algemene doelstelling in het Deltaplan is het hebben en houden van vitale bijenvolken en van een vitale bijenhouderij. De bijenhouderij zal in dat geval zelf meer tijd en geld van haar leden moeten vragen om dit te realiseren. Dit is traditioneel moeilijk maar wel noodzakelijk.
- Wat het bestuivingsonderzoek betreft is het van belang om een tweedeling te maken van enerzijds bestuivingsproeven bij economische teelten waarbij proeven met bijen gedaan worden, en anderzijds bijv. literatuuronderzoek om de bestuiving door bijen van de natuurlijke flora in te schatten. Het eerste zal in samenwerking (met financiering) met de glastuinbouw en de fruitteelt moeten gebeuren. Als de telers dat niet nodig vinden dan is er kennelijk in de praktijk geen probleem. Voor onderzoek naar het belang van honingbijen en andere insecten voor de biodiversiteit en de bestuiving in de natuur lijkt samenwerking met o.a. het Wageningse kennisinstituut Alterra (groene ruimte) een goede mogelijkheid. Hiervoor dienen apart fondsen gevonden te worden.

Terwijl het antwoord van de minister wordt afgewacht moet de bijenhouderij nu ook zelf aan de slag.

Cursus Honingkeurmeester

Om in het najaar 2009 met een cursus 'Honingkeurmeester' te kunnen starten hebben wij nog zo'n twaalf kandidaten nodig. Mede gelet op de reeds ontvangen opgaven is het streven deze cursus centraal in het land te houden (Utrecht). De kosten voor de cursus bedragen ± €200,-

Ijkhoning

Met medewerking van de heer J. Kerkvliet is er weer nieuwe ijkhoning voor het ijken van refractometers beschikbaar. Deze ijkhoning kunt u vanaf 1 mei as. bestellen of afhalen bij één van de onderstaande commissieleden:

- Cees de Bondt, Eikenzoom 7, 6731 BH Otterlo, t 0318-59 15 03.
- Eric Blankert, Steenakker 10, 6691 DN Gendt, t 0481-42 31 43.
- Jasenka v Doren-Petricec, Langeweg 48, 4694 BN Scherpenisse, t 0166-66 30 26.
- Pierre J. Sanders, Den Ekker 40, 5541 CR Reusel, t 0497-64 21 68.
- Els Voorbij, Vogelenzangseweg 21, 4033 AG Lienden, t 0344-60 10 06.
- Joop Kamps, de Kievit 8, 5864 BX Meerlo, t 0478-69 26 70, e jh-kamps@hetnet.nl

Daarnaast gaan we proberen de ijkhoning verspreid door het land aan te bieden.

Wilt u te zijner tijd weten waar in uw omgeving ijkhoning af te halen of te bestellen is, dan kunt u contact opnemen met Joop Kamps. De ijkhoning (een potje van 50 gram) kost €1,50. Voor verzending wordt €7,10 in rekening gebracht. De commissie onderzoekt momenteel de mogelijkheid van een cursus 'Propolisproducten maken'. Bij voldoende aanmeldingen voor een cursus 'Mede maken' zal de commissie wederom proberen deze cursus te organiseren. Voor deze cursus kunt u zich opgeven bij Joop Kamps.